

Adekvatnost sustava financiranja i financijske potpore studentima u Hrvatskoj

Dr. sc. Anto Bajo
Institut za javne financije

Sadržaj

- Financijska pozicija - financiranje
- Troškovi studija
- Školarine
- Programi financijske potpore studentima

Financijska pozicija – glavni nalazi (1)

I.	Financijska pozicija i financijsko izvješćivanje
	Financijska pozicija sustava visokog obrazovanja zadovoljavajuća je (i po sveučilištima i po područjima znanosti).
	Sustav financiranja je varijabilan i teško je utvrditi pravilnost u njegovu financiranju.
	Ne postoje jasni kriteriji dodjela i raspodjele proračuna po sveučilištima i područjima znanosti jer se ne temelje na izračunu troškova po studentu i zaposlenom.
	Nije razvijen sustav internog financijskog izvještavanja na visokim učilištima

Financiranje

	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Prihod iz proračuna, mil. kn	1,554	1,786	1,922	2,242	2,300
Vlastiti prihod, mil. kn.	660	753	775	870	996
Ukupni prihod, mil. kn.	2,214	2,539	2,697	3,111	3,296
<i>Prihodi kao % ukupnih prihoda</i>					
Prihodi iz proračuna, %	70	70	71	72	70
Vlastiti prihod, %	30	30	29	28	30
Ukupni prihod, %	100	100	100	100	100
<i>Prihodi kao % BDP-a</i>					
Ukupno prihod iz proračuna, u %	0.78	0.83	0.83	0.89	0.86
Vlastiti prihod, u %	0.33	0.35	0.33	0.35	0.37
Ukupni prihod, u %	1.12	1.18	1.17	1.24	1.24
BDP u tekućim cijenama, u mil. kn	198,422	214,983	231,349	250,590	266,627*

Rashodi države za visoko obrazovanja, u % BDP-a

	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
EU 27	1.11	1.13	1.13	1.15		
EU 25	1.12	1.14	1.14	1.16		
Bugarska	0.83	0.83	0.8	0.76		
Češka R.	0.86	0.94	0.94	0.89		
Estonija	1.08	1.02	0.87	0.92		
Irska	1.18	1.09	1.11	1.11		
Latvija	0.85	0.74	0.68	0.88		
Litva	1.41	1	1.06	1.04		
Mađarska	1.22	1.21	1.02	1.03		
Poljska	1.05	1.02	1.15	1.19		
Rumunjska	0.7	0.68	0.7	0.81		
Slovenija	1.29	1.32	1.32	1.27		
Slovačka	0.87	0.85	0.98	0.81		
Hrvatska, MZOS		0.78	0.83	0.83	0.89	0.86
Hrvatska MZOS i vlastiti prihodi		1.12	1.18	1.17	1.24	1.24
Turska	1.2	1.21	1.13	:		

Izvor: Eurostat, 2008

Troškovi studija - glavni nalazi (2)

II.	Troškovi studija i izvješćivanje
	Sveučilišta dovoljno ne brinu o troškovima studija visokih učilište i nemaju razvijenu metodologiju vrednovanja.
	Fakulteti nemaju poticaja za objavu informacija o financijskom poslovanju niti objavljuju javno dostupne informacije o troškovima studija.
	Na sveučilištima ne postoji metodologija i standardni prezentacijski Oblik izvješćivanja o troškovima studija.
	Postoje značajne razlike u troškovima studija na sveučilištima i područjima znanosti.
	Na Sveučilištima Split, Osijek i Rijeka postoji povezanost rashoda financiranih iz proračuna i zaposlenih.
	Relativno dobar primjer postojanja poveznice troškova i studenata (i zaposlenih) je na fakultetima sveučilišta u Rijeci i Osijeku.
	Fakulteti (i akademije) Sveučilišta u Zagrebu nisu usporedivi s fakultetima (i akademijama) drugih sveučilišta po većini troškova.
	Na sveučilištu u Zagrebu zaposleni i studenti nisu centar troška za financiranje iz državnog proračuna.

Studenti kao mjesto troška

Tablica 27. *Financiranje troškova iz proračuna i studenti*

	Zagreb	Rijeka	Split	Osijek
plaće zaposlenih	ne	ne	ne	ne
naknade vanjskih suradnika	ne	ne	ne	ne
autorski honorari	ne	ne	ne	ne
troškovi poslovanja	ne	ne	da	ne
ukupno	ne	ne	ne	ne

Tablica 28. *Financiranje troškova iz vlastitih prihoda i studenti*

	Zagreb	Rijeka	Split	Osijek
plaće zaposlenih	da	da	da	da
naknade vanjskih suradnika	da	ne	ne	ne
autorski honorari	da	da	ne	da
troškovi poslovanja	da	ne	da	da
ukupno	ne	da	da	da

Tablica 6. Upisani studenti po načinu financiranja studija u 2007., po sveučilištima

	redoviti studenti			izvanredni studenti	sveukupno	plaćanje
	Potpora MZOS	osobna plaćanja	ukupno			
Zagreb	31,664	15,520	47,184	8,684	55,868	24,204
Split	7,778	6,220	13,800	7,398	21,541	13,618
Osijek	7,828	3,159	10,987	4,095	15,082	7,254
Rijeka	5,860	4,072	9,932	4,418	14,350	8,490
Dubrovnik	732	400	1,132	314	1,528	714
Zadar	3,999	1,518	5,517	584	6,206	2,102
Ukupno	57,861	30,889	88,552	25,493	114,575	56,382
kao %						
Zagreb	67	33	100	16	100	43
Split	56	45	100	34	100	63
Osijek	71	29	100	27	100	48
Rijeka	59	41	100	31	100	59
Dubrovnik	65	35	100	21	100	47
Zadar	72	28	100	9	100	34
Ukupno	65	35	100	22	100	49

Tablica 8. Omjer studenata i znanstveno nastavnog osoblja u 2007., po sveučilištima i područjima znanosti

	Studenti/znanstveno nastavno	Studenti/ nastavnici
Zagreb	10	21
Osijek	23	41
Rijeka	15	22
Split	13	21
Dubrovnik	11	20
Zadar	27	67
Prosjek	16,5	32
<i>Područja znanosti</i>		
prirodoslovno	8	17
tehničko	12	23
biomedicinsko	4	7
biotehničko	7	14
društveno	32	59
humanističko	10	26
umjetničko	3	4
rektorat	54	86
Prosjek	16,3	29,5

Školarine - Glavni nalazi (3)

III.	Školarine
	Školarine na javnim visokim učilištima i sveučilištima određuju se bez uvida u materijalni položaj studenata i obitelji.
	Školarine na javnim visokim učilištima nije moguće promatrati u vremenu jer nisu vezane uz broj studenata.
	Školarine po studentu preddiplomskog studija u prosjeku su usklađene s školarinama utvrđenih odlukama Senata i MZOS-a.
	Pretežiti dio prihoda od školarina te od znanstveno istraživačke djelatnost koncentriran je na visokim učilištima Sveučilišta u Zagrebu.
	U odnosu na privatna visoka učilišta iz područja društvenih znanosti, prosječni troškovi studija i školarine javnih visokih učilišta dvostruko su manji.

Zemlja	Školarina	Bilješke/iznimke
Bugarska	Javna sveučilišta: Svake godine vlada utvrđuje maksimalan broj studenata. Dio njih ne plaća školarine („državna kvota“). Za ostale školarine variraju od 50 do 200 EUR godišnje.	Vlada odlučuje koliko i koji studenti dobivaju školarine ili studentske kredite za javna sveučilišta. Vlada ne daje studentske kredite za privatna sveučilišta.
	Stranci: 2.200-5.500 EUR godišnje (ovisno o sveučilištu i vrsti studija).	
	Privatna sveučilišta utvrđuju vlastite školarine.	
Češka	Nema	
	za strance koji pohađaju nastavu na engleskom 3.000 – 10.000 godišnje	
Estonija	420-1.200 EUR po semestru	Vlada garantira studentski kredit u iznosu 960 EUR.
	stranci izvan EU: 960 – 1.500 EUR po semestru	
Mađarska	15 – 48 EUR mjesečno	Studenti koji su posebno nadareni ili imaju posebne potrebe ne moraju plaćati školarine.
	stranci plaćaju više	
Latvija	700 – 5.811 EUR godišnje	Postoje krediti i stipendije.
	stranci: 750 – 5.000 EUR godišnje	
Litva	Do 3.4750 EUR godišnje	Vlada daje potpore.
	stranci: 1.000 – 5.000 EUR po semestru	
Poljska	Javna sveučilišta: Nema.	
	Privatna sveučilišta: 4.000 – 10.000 EUR godišnje)	
Rumunjska	349 – 650 USD godišnje za javna i privatna sveučilišta.	Državne stipendije za studente s dobrim akademskim uspjehom i studente s posebnim potrebama.
	Stranci: Ovisno o vrsti studija između 3.200 i 8.000 USD godišnje.	
Slovačka	Nema	
	stranci bez stipendije Slovačke vlade: 2.000 – 8.000 USD godišnje.	
Slovenija	Preddiplomski: Nema.	Postoje stipendije i potpore.
	Diplomski: Do 1.500 EUR godišnje.	

Trajanja studija - Glavni nalazi (4)

V.	Trajanje studija i diplomiranje
	Prosječno je vrijeme trajanja studija studenata 6 do 7 godina.
	U prvoj godini studija primjetno je značajnije odustajanje studenata.
	Studenti iz različitih područja (tehničke, društvene znanosti) u prosjeku diplomiraju u istim godinama starosti.
	Žene diplomiraju približno polovicu godine ranije od muškaraca.
	Malo studenata radi za vrijeme studija tek oko 4,5% studenata u dobi od 18 do 28 godina starosti.
	Studenti koji žive s roditeljima brže završavaju studij.
	U odnosu na studente koji nisu radili, studenti koji rade za vrijeme studija studiraju dvije godine duže.
	Broj članova kućanstva statistički je značajan što može ukazivati da studenti iz obitelji s više članova u prosjeku ranije završavaju studiji.

Privatni troškovi za visoko obrazovanja - Glavni nalazi (5)

VII.	Privatni troškovi visokog obrazovanja
	Uključenost stanovništva u visokoškolsko obrazovanje ovisi o materijalnim mogućnostima (životnom standardu) kućanstava iz kojih dolaze mladi ljudi u dobi 18 do 29 godina.
	Privatni troškovi obrazovanja (za razliku od javnih, koje financira država) iznose manje od 1% ukupne potrošnje svih kućanstava.
	Troškovi visokog obrazovanja su dohodovno elastični, što znači da njihov udio u životnom standardu raste s povećanjem životnog standarda.
	Troškovi visokog obrazovanja za oko 60% kućanstava koja imaju studente (oko 95.000) čine manje od 2% raspoloživog dohotka tih kućanstava.
	Za 18% kućanstava (oko 30.000) troškovi visokog obrazovanja čine više od 5% njihova raspoloživog dohotka.
	Iznosi školarina utvrđuju se neovisno o materijalnom položaju studenata, odnosno obitelji iz kojih dolaze.
	Troškovi studiranja relativno više opterećuju kućanstva s nižim primanjima.
	Troškovi visokog obrazovanja povećavaju nejednakost životnog standarda unutar populacije kućanstava sa studentima, i to za oko 2%.

Tko snosi troškove studija (troškovi hrvatskih kućanstva za visoko obrazovanje)?

Tablica 1. Sudjelovanje mladog stanovništva u visokom obrazovanju, 2006.

Kvintilna skupina	Stanovništvo od 18-29 godina (u tisućama)							
	Ukupno Mladi od 18-29 Godina, tisuće	Stekli VO, u tisućama	%	Nisu stekli VO			Stekli VO ili uključeni u VO	%
				Ukupno	Uključeni u VO	%		
1	2	3	4=3/2	5	6	7=6/2	8=3+6	9=8/2
1.	70	1	1	69	17	24	18	26
2.	107	7	6	101	25	23	31	29
3.	130	7	6	123	41	31	48	37
4.	138	10	7	128	48	35	58	42
5.	153	28	19	125	58	38	87	57
Ukupno:	599	53	9	546	189	31	242	40

Tko snosi troškove studija (troškovi hrvatskih kućanstva za visoko obrazovanje)?

Tablica 5. Raspodjela kućanstava prema udjelu troškova VO u dohotku kućanstva, 2001-2006

Godina	% dohotka					
	0	0 – 2	2 – 5	5 – 10	10 – 20	> 20
	1	2	3	4	5	6
2001.	49	16	16	13	4	1,7
2002.	55	13	15	13	3	0,0
2003.	47	17	17	13	5	0,4
2004.	48	17	19	11	5	0,0
2005.	46	14	21	17	2	0,4
2006.	57	12	14	14	3	0,0
prosjek	50	15	17	14	4	0,4

Izvor: autorovi izračuni na temelju APK 2001. do 2006.

Napomena: Iznosi troškova su maksimirani (engl. top-coded) na 10.000 kuna po studentu.

Tko snosi troškove studija (troškovi hrvatskih kućanstva za visoko obrazovanje)?

Tablica 4. Raspodjela kućanstava sa studentima, prema iznosu troškova za visokoškolsko obrazovanje, 2001.-2006.

Godina	% kućanstava							
	0 kn	0 – 500 kn	500 – 2.000 kn	2.000-4.000 kn	4.000 - 6.000 kn	6.000 - 8.000 kn	8.000 – 10.000 kn	> 10.000 kn
	1	2	3	4	5	6	7	8
2001.	49	7	12	12	10	4	3	1,9
2002.	55	6	7	12	13	2	3	1,5
2003.	47	10	8	12	11	6	3	1,7
2004.	48	5	11	12	15	7	2	1,5
2005.	46	6	10	12	15	6	4	0,8
2006.	57	4	7	8	12	4	6	1,7
prosjeak	50	6	9	11	13	5	4	1,5

Izvor: autori izračuni na temelju APK 2001. do 2006.

Napomena: Iznosi troškova su maksimirani (engl. top-coded) na 10.000 kuna po studentu.

Sustav financijske potpore - stipendije

- Ne postoji analiza postojećih programa financijsku potpora studentima - stipendije
- Izraditi jedinstveni registar stipendija, (stipendije mjerodavnih ministarstava, lokalnih jedinica, MZOS-a, sveučilišta)
- analizirati financijski učinak stipendija (MZOS i rektorati)

Sustavi financijske potpore – krediti i socijalne naknade za školovanje

- Neusklađen sustav kreditiranja između visokih učilišta i sveučilišta
- Utvrditi veličinu populacije (nakon odobrenih stipendija) za subvencionirane kredite, utvrditi udio države
- Analiza stanja financijskog učinka postojećih socijalnih naknada studentima s razine države i lokalnih jedinca, te procjena financijskog učinka

Preporuke za sveučilišta (1)

A.	Preporuke za sveučilišta
	Poboljšavati baze podataka i voditi uredne evidencije o studentima, zaposlenima te financijskom poslovanju visokih učilišta.
	Analizirati ključne odrednice troškova u pogledu održavanja i korištenja najvažnije imovine ustanova, posebice ljudskog kapitala.
	Rasprave o troškovima preusmjeriti od tehničkog razmatranja prema vrijednosnoj analizi o svrsi (smislu) i konačnom učinku nastalih troškova.
	Otvoriti i usmjeriti rasprave o učinku nastalih rashoda visokih učilišta, jer rasprave o troškovima bez učinaka nastavnog procesa i znanstvenih istraživanja ne mogu dovesti do zadovoljavajućeg zaključka.
	Poboljšati sustav internog financijskog izvješćivanja.
	Dogovoriti (sa sastavnicama) metodologiju izračuna troškova studija.
	Godišnje analizirati i izraditi istraživanje o troškovima studija.
	Utvrđiti kriterije dodjele proračunskih sredstava po visokim učilištima. Središte izračuna troškova treba biti broj studenata upisan na visoka učilišta i zaposleni.
	Visinu školarina utvrditi vodeći računa o materijalnom položaju studenata.

Preporuke za MZOŠ I sveučilišta (2)

B.	Preporuke za sveučilišta i Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa
	<p>Analizirati stupanj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nastavnog opterećenja znanstveno nastavnog osoblja, - angažmana nastavnika s dijelom radnog vremena u nastavnom procesu, - opterećenja nastavnog osoblja s administrativnim poslovima, - sudjelovanja i nastavnog opterećenja suradnika u nastavi, posebice vanjskih suradnika.
	<p>Ublažiti značajne razlike troškova po studentu u istim područjima znanosti na različitim sveučilištima.</p>
	<p>Poboljšati proračunski proces, a posebice sustav planiranja proračuna visokih učilišta.</p>
	<p>Istražiti razloge dugoga vremena studiranja studenata i razloge odustajanja studenata u Prvoj godini studija (je li možda problem u provedbi nastave ili u nastavnim programima).</p>
	<p>Razviti model financijske potpore studentima koji se treba temeljiti na dubljoj analizi učinaka postojećih programa državne potpore .</p>
	<p>Jasno definirati ulogu školarina u sustavu financiranja visokih učilišta.</p>
	<p>Definirati kriterije za raspodjelu državnog proračuna za financiranje visokog obrazovanja i Razviti model za raspodjelu koji će biti usmjeren na broj studenata i rezultate obrazovnog procesa.</p>
	<p>Uspostaviti sustav upravljanja kvalitetom koji bi pomogao usklađivanju resursa (kadrovskih i prostornih) i upisnih kvota.</p>